

Passion och kärlek

Av Alain Bulle, fransk lektor

[Länk till presentation av Alain Bulle](#)

Vad skulle vara kvar av all världens litterära verk om de som hämtar sin inspirationskälla i kärleken skulle undantagas? Den franska litteraturen skulle i synnerhet bli mycket fattigare ty kärlek och passion utgör en stor del av dess produktion. De franska författarna har ofta ägnat den största delen av sina verk åt att studera, analysera eller beskriva det som händer när man är förälskad. En oändlig källa för poesin, (Ronsard, Lamartine, Baudelaire, Eluard, Aragon), en inspirationsflod för teatern och romanen (Racine, Flaubert, Stendhal, Proust, Duras med många fler). Personligen tror jag att detta kan till och med vara ett sorts nationaldrag som genomsyrar det mesta av det franska konstnärslivet. Jag kommer ihåg hur jag, när jag började förstå och prata svenska, lade märke till att poesi och populära visor och sånger nästan oundvikligen handlar om någonting som "blomstrande ängar, sköna sommardagar/kvällar, ekar på ängar, blå himmel och hav, höga berg och djupa dalar," och så vidare och att jag, smått skrattande, nämnde detta för en god vän som länge hade bott i Frankrike och fick följande svar: "Jo men Herregud, alla franska sånger handlar om "Amour" (kärlek) som rimmar med "toujours"!"

Jag fick en tankeställare men jag tror att man kan påstå såsom jag en gång läste i en fransk tidning att det svenska folket är "naturgalet" precis som jag tror att fransmännen fortfarande präglas av den klassiska andan (1600talet/Solkungen/Versailles) där människan stod i centrum för all tänkande och all filosofi. När man pratade om naturen, menades uteslutet "den mänskliga naturen", en stark "antropocentrism" (= människan står i centrum) där den klassiska hjälten behärskar sina sinnen och sina känslor och där naturen som sådan spelar en sekundär roll. Den enda klassiska författare som skriver om djur, växter, med mera skulle i så fall vara Lafontaine, men djuren och växterna personifieras i hans fabler och härmar människan. Hos den klassiska hjälten segrar förnuftet över passionen. Han älskar, han lider men kungens tjänst och hans heder kommer först. Det är Corneille med bland annat *Le Cid* (1636). Detta kommer dock att luckras upp mot slutet av seklet då poeten Jean Racine, den yngsta av de stora klassiska författarna, kommer ut med pjäsen *Phèdre* (1677) där han beskriver passionen som ett inferno där människan är totalt uppslukad av sin kärlek och omöjligt kan ta sig ur den. Pjäsen slutar i blod och förödelse.

Platon först

Först kom Platon. Det är han som förespråkar en vision av kärleken som tar hänsyn till affektiva och psykologiska kriterier. I Platons berömda *Gästabud* berättar poeten Aristofanes om hur det i början fanns tre sorters människor: den dubbla mannen, den dubbla kvinnan och en man-kvinna (androgyn) som alla hade två huvuden, fyra armar, fyra ben, två könsorgan och så vidare. Denna egenskap gav människorna en sådan livskraft att de bestämde sig för att angripa gudarna. Deras reaktion blev häftig och Zeus delade dem itu med sitt svärd. Poeten förklarar att sedan dess skulle människan för evigt söka sin förlorade del, försöka återupprätta den brutna enheten och på så sätt rekonstruera den mänskliga naturen. (Lägg märke till att homo- och heterosexualliteten ligger på samma plan.) Människan blev liksom amputerad, försvagad. Kärleken blev ett nödvändigt sökande efter "den andra", det vill säga den som skulle komplettera den ursprungliga symbiosen som försvann. Att älska för Platon blir på så sätt att hitta och igenkänna den (man eller kvinna) som sedan tidernas begynnelse utgör ens "halva". Och det är inte sexualiteten som räknas. Det viktiga finns någon annanstans, i själens gemenskap.

Medeltiden inför erotismen

Det kommer att dröja ända till medeltiden innan västvärldens syn på kärleken skulle ändras nämnvärt. Även om kyrkan höll starkt på den platoniska kärleken, kom trubadurerna och riddaridealet att förespråka en ny typ av kärlek som berikas med en rejäl dos av erotism och förförande. Kärleken blir ett krig och passionen en kamp. Historien om Abelard och Heloise vars brev är bevarade är typisk från den tiden. Myten om den omöjliga passionen uppstår. Den tappra riddaren kommer att kämpa för sin dam som oftast redan är gift och som finner nöje i att ställa många svåra krav för sitt erövrande. Men det är hon och ingen annan som skall erövras. Hon har allt, både fysiskt och psykiskt. Inte mycket nytt före romantiken. Då och då kommer Platon att på nytt influera vissa verk såsom Jean-Jacques Rousseaus *La Nouvelle Heloise* eller Bernardin de Saint-Pierres *Paul et Virginie*, men man måste vänta ända till 1800-talet för att bevittna något nytt. I kamp mot den växande borgarklassen, representerar romantiken en ännu inte riktigt väl definierad modernitet. Om man bortser från den gråtande sjukliga känsligheten, kan man konstatera att författarna försöker hitta ett system i vilket Platons båda hälfter förenas men där människan kan välja sin andra halva. "Det är jag som väljer Dig såsom objekt för min kärlek." Oftast sker detta med olycka och sorg som bakgrund. (Musset, Vigny men även Stendhal och Flaubert). Stendhal skriver sin berömda analys av kärleken, *De l'amour* (1822). Människan kräver sin rätt till passionen och de stora romankaraktärerna överträffar sig själva med hjälp av kärleken och passionen. Hundra år senare kommer surrealister att göra sig av med olyckan och sorgen i romantikens sätt att betrakta kärleken. De ser passionen som en kraft, en värdefull energi men den "andra halvan", kärlekens objekt, blir oviktig för dem. Den kan man byta ut efter behag. Enbart impulsen och kraften som kärleken producerar är intressant. De gör rent hus med romantikens syn på kärleken och med detta öppnas dörren till vår tids fria kärlek och sexualitet.

Man vet inte varför

Ingen vet ännu varför vi attraheras så starkt av just en viss person. Många myter har skapats, många underbara verk har skrivits, de vackraste poem har publicerats. Det är ett konstant tema i vår kultur. Jag vill här redovisa en intressant forskning som har pågått ett tag i Frankrike under ledning av bland andra **Boris Cyrulnik**. Han är psykoanalytiker och universitetslektor i södra Frankrike. Han har forskat och publicerat mycket (han är dock ej översatt till svenska) om de olika band som förenar människor: barn och föräldrar, man och kvinna med mera. Vissa av hans slutsatser tycker jag är väldigt intressanta, andra bekräftar vetenskapligt det som många vet av egen erfarenhet. Hans studier visar att det som fransmännen kallar för "L'amour fou" (den galna kärleken) en mycket stark passion, då man är våldsamt förälskad och kan göra vad som helst, varar sällan mer än två år och oftast inte mer än två veckor. Efter detta utvecklas ibland en stark kärlek, men det är inte längre "L'amour fou". Marcel Proust i början på seklet beskriver processen i en av sina mest berömda romaner, *Un Amour de Swann*. Huvudpersonen upplever sitt livs största förälskelse som efter alla konstens regler kommer att dö och detta på ungefär två år. Många människor kommer för resten aldrig att uppleva just den formen av kärlek. Det finns en del individer som söker tryggheten i kärleken, andra som söker starka upplevelser. De första kommer att bygga upp en lugn kärleksrelation och ständigt stärka sina band till den älskade. En vis kärlek så att säga. Medan de andra kommer att söka den stora passionen, den som inga lagar lyder och får en att spåra ur. Den typen av kärlek är ofta galenskap, man tappar allt förnuft, man fantiserar. Man älskar så våldsamt att det minsta problem skapar ångest! Man är rädd att förlora sig själv i den andra, och rädd att förlora den andra. Den typen av passion är underbar i början, ingenting är sig likt, man svävar över marken, men om kärleken slocknar hos den ena, då kan den lätt bli ett fängelse för den andra. Det blir en mardröm.

Cyrulnik förklarar också att man aldrig blir förälskad i någon av en slump. Även när det gäller den så kallade kärleken vid första ögonkastet. En del är rädda för kärleken och

kommer att omedvetet undvika träffas. Andra är ständigt nyfikna och tillgängliga. Passionen kan slå till i alla åldrar, men tonåringar och unga människor är den främsta målgruppen. Det är biologiskt och har med hormoner att göra. Mycket viktigt också är den psykosociala faktorn det vill säga att man väljer oftast partner efter den sociala grupp som man tillhör. Av ett visst antal människor som man träffar varje dag finns det faktiskt bara få "möjliga partner" allt efter var man kommer ifrån, vad man har för utbildning, vanor och så vidare. Det är slående hur ungdomar som bildar ett par oftast liknar varandra som syskon. Undantagen (omaka par) tycks uppstå för det mesta från vad jag skulle vilja kalla för "öde-ö-syndromet", det vill säga då partnersvalet är starkt begränsat. (exempelvis, när det finns åtta mil mellan byar i Norrland!) Passion och kärlek fortsätter att ge näring till litteraturen och det är bra så, ty läsarna tycks aldrig tröttna på ämnet.

Avslutningsvis kan nämnas några av vår tids mest berömda och mer eller mindre tragiska par.

- Edward VIII av England, abdikade 1936 för att gifta sig med den kvinna han älskade, Wallis Simpson, en amerikanska som var skild två gånger.
- Clark Gable och Carole Lombard, Hollywoods största tjärnor. Hon dog 1936 i en flygolycka.
- Edith Piaf och Marcel Cerdan (Världsmästare i boxning). Han dog 1949 i en flygolycka då han skulle hem från Amerika till henne.
- John Lennon och Yoko Ono. Han mördas i december 1980.

(Artikeln publicerad i förkortat skick i Smålandsposten 971021)